

# بررسی میزان آگاهی دستیاران تخصصی طب اورژانس نسبت به مباحث مرتبط با پزشکی قانونی در دانشگاه علوم پزشکی مشهد در سال تحصیلی ۱۳۹۶-۱۳۹۷

تاریخ دریافت: ۹۷/۰۷/۰۵ - تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۸/۱۸

## خلاصه

### مقدمه

علم پزشکی و مسایل قانونی به طور جدا ناپذیری به هم مرتبط اند. نیاز به اطلاع از مباحث پزشکی قانونی در کشور در حال حاضر از هر زمان دیگری بیشتر اهمیت دارد. لذا هدف از انجام این پژوهش تعیین میزان آگاهی دستیاران طب اورژانس در مورد مباحث مرتبط با پزشکی قانونی می باشد.

### روش کار

تعداد ۳۰ دستیار طب اورژانس دانشگاه علوم پزشکی مشهد وارد این مطالعه توصیفی مقطعی شدند. اطلاعات زمینه‌ای شرکت کنندگان از قبیل سن، جنس، سابقه کار، و سال ورود ثبت شد. آگاهی دستیاران با استفاده از یک آزمون پنج گزینه‌ای ۳۰ سؤالی سنجیده شد. تمامی آزمون‌ها در نرم افزار SPSS نسخه ۱۶ و در سطح معنی داری ۰/۰۵ انجام گردید.

### نتایج

نتایج مطالعه ما نشان داد که میانگین درصد پاسخ‌های صحیح به سوالات  $38 \pm 11$  درصد بود. بیشترین میزان آگاهی دستیاران در مورد نحوه رویکرد به بیماران الکلی و مواد مخدر ( $65 \pm 48$ ) و کمترین میزان آگاهی در مورد دیه‌ها و قصور پزشکی و جواز دفن و گواهی فوت ( $28 \pm 22$ ) بود. بررسی مطالعه ما نشان داد ارتباط مستقیم و معناداری بین سن و میزان آگاهی کلی وجود دارد ( $p=0/03, r=0/54$ ). ولی بین درصد آگاهی کلی و سابقه کار ارتباط معناداری وجود نداشت ( $p=0/07, r=0/51$ ).

### نتیجه گیری

این مطالعه نشان داد آگاهی دستیاران طب اورژانس از مباحث پزشکی قانونی متوسط است. کمترین میزان آگاهی در ارتباط با دیه‌ها، قصور پزشکی و جواز دفن و گواهی فوت بود. با توجه به این نتایج بنظر می رسد آموزش مباحث کاربردی و رایج پزشکی قانونی به دستیاران طب اورژانس از اهمیت بالایی برخوردار باشد.

### کلمات کلیدی

آگاهی، پزشکی قانونی، دستیاران، طب اورژانس  
پی نوشت: این مطالعه فاقد تضاد منافع می باشد.

علیرضا قاسمی طوسی<sup>۱</sup>

حسین کریمی مونقی<sup>۲\*</sup>

۱- مرکز تحقیقات سم شناسی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران

۲- استاد، مرکز تحقیقات مراقبت پرستاری و مامایی، گروه داخلی و جراحی، دانشکده پرستاری و مامایی، گروه آموزش پزشکی دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران

\* دانشکده پرستاری و مامایی مشهد، مشهد، ایران

تلفن: ۰۵۱۳۸۰۰۲۴۳۵

Email: karimih@mums.ac.ir

## مقدمه

علم پزشکی و مسایل قانونی به طور جدایی ناپذیری به هم ارتباط دارند. حقوقدانان می‌بایست در مورد پزشکی اطلاعاتی داشته باشند و پزشکان نیز می‌بایست دانشی در مورد حقوق کسب کنند. به عنوان مثال افراد در حرفه سلامت می‌بایست در مورد مباحث اخلاقی در طول دوره تحصیل خود اطلاعاتی کسب کرده و بدانند در موقعیت‌های مختلف چه رفتارهایی می‌بایست نشان دهند. همچنین در برخی موارد پزشکان باید به عنوان شاهد متخصص در پرونده‌های پزشکی-قضایی نقش ایفا کنند (۱). پزشکی قانونی به مطالعه در مورد کاربرد دانش پزشکی در برقراری عدالت می‌پردازد (۲).

فعالیت‌های پزشکی قانونی تنها مختص به دانشجویان این رشته نیست، هر پزشکی در طول دوره کاری خود ممکن است با مباحث پزشکی-قضایی مواجه شود. در واقع هر پزشکی، فارغ از تخصص خود ممکن است در پرونده‌های پزشکی قانونی درگیر شود، بنابراین آموزش پزشکی نیاز به تحصیل قوی مباحث قانونی دارد (۳). از این رو، پرداختن به مباحث پزشکی قانونی به طور کاربردی برای پزشکان حائز اهمیت است، به طور مثال توانمندسازی آن‌ها به منظور توانایی تصمیم‌گیری مستقل و به علاوه آگاه بودن پزشکان از طبقات مداخلاتشان نه تنها از نظر بهداشتی، بلکه از نظر قانونی، اجتماعی و اقتصادی.

نگاهی گذرا به آمار و کیفیت پرونده‌های جرایم پزشکی نشان می‌دهد، یکی از علل افزایش میزان شکایت‌ها، عدم آگاهی صاحبان حرف پزشکی از مسایل حقوقی و مقررات حاکم بر حرفه پزشکی و مسؤولیت پزشکان در قبال بیماران است. در سال ۲۰۱۶ یک بررسی بر روی کاروزان و دانشجویان فارغ التحصیل در کشور هند نشان داد که این افراد فاقد دانش کافی در مورد موارد پزشکی قانونی معمول هستند و می‌بایست در این زمینه آگاهی پیدا کنند (۴). در ایران مطالعات اندکی بر روی میزان آگاهی دانشجویان پزشکی از مباحث پزشکی قانونی انجام شده است. کاهویی و همکاران (۵) در طرحی مقطعی به بررسی میزان آگاهی و عملکرد دستیاران و دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی سمنان نسبت به مستند سازی مراقبت‌های ارایه شده

به بیمار از دیدگاه پزشکی قانونی پرداختند. نتایج این بررسی نشان داد که تنها ۴۰٪ از دستیاران از جنبه‌های قانونی مستند سازی اطلاع داشتند. سایر مطالعات در این زمینه نیز نشان دهنده آگاهی پایین دانشجویان علوم پزشکی در مورد پزشکی قانونی می‌باشد (۶).

در کشور ایران با توجه به افزایش جمعیت، بالا رفتن شاخص‌های سلامت و تغییر ساختارهای اجتماعی پرونده‌های پزشکی-قضایی در حال افزایش است. همچنین امروزه علی‌رغم تلاش جامعه پزشکی و کادر بهداشتی و درمانی و نیز پیشرفت تکنولوژی درمانی و تقدس خاص این رشته، متأسفانه میزان نارضایتی و شکایت بیماران از کادر پزشکی رو به افزایش است. نیاز به اطلاع از مباحث پزشکی قانونی در کشور در حال حاضر از هر زمان دیگری بیشتر اهمیت دارد. در عین حال تا کنون مطالعات اندکی بر روی آگاهی دستیاران پزشکی در مورد جنبه‌های مختلف پزشکی قانونی در ایران انجام گرفته است. هدف از انجام این پژوهش بررسی میزان آگاهی دستیاران طب اورژانس در مورد مباحث مرتبط با پزشکی قانونی می‌باشد.

## روش کار

این بررسی توصیفی مقطعی بر روی ۳۶ نفر از دستیاران طب اورژانس بیمارستان قائم و اورژانس عدالتیان دانشگاه علوم پزشکی مشهد و با استفاده از روش نمونه‌گیری سرشماری انجام گرفت. دستیاران طب اورژانس بیمارستان‌های آموزشی دانشگاه علوم پزشکی مشهد که برای شرکت در مطالعه رضایت داشتند وارد این مطالعه شدند. معیارهای خروج از مطالعه عبارت بود از: عدم رضایت شرکت دستیاران برای شرکت در مطالعه و عدم حضور در بخش به دلیل مرخصی زایمان و سفر.

قبل از ورود افراد به مطالعه، به شرکت کنندگان در مورد پژوهش به صورت شفاهی توضیح داده شد و رضایت آگاهانه کتبی نیز گرفته شد. در ارائه‌ی گزارش یا اعلام نتیجه‌ی تحقیقات، حقوق مادی و معنوی عناصر ذی ربط رعایت شده و اطلاعات شخصی افراد محرمانه ماند. افراد می‌توانستند در هر زمان که تمایل داشتند از شرکت در تحقیق صرف نظر نمایند.

متخصصین گروه‌های مذکور مورد ارزیابی و اصلاحات قرار گرفت. برای تعیین پایایی از روش دو نیمه کردن استفاده شد. پس از طراحی آزمون سنجش و دریافت معرفی نامه از دانشکده و انجام هماهنگی‌های لازم توسط مجری طرح، آزمون توسط دانشجویان دستیاری طب اورژانس که معیارهای ورود به مطالعه را داشتند در بیمارستان‌های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی تکمیل شد. تصحیح سوالات با استفاده از نرم افزار SPSS صورت گرفت به این صورت که فراوانی گزینه صحیح در هر سوال و در کل سوالات از مون به دست آمده و به عنوان پاسخ صحیح در نظر گرفته شد. بعد از تکمیل پرسش نامه‌ها و جمع آوری داده‌ها، بر روی داده‌های جمع آوری شده تجزیه و تحلیل آماری انجام شد. پس از پایان مطالعه کتابچه‌ای پیرامون موضوعات ضروری پزشکی قانونی و بر اساس آخرین قوانین در سال ۹۷ آماده و بین دستیاران توزیع شد.

### روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

آمار توصیفی شامل گزارش فراوانی و درصد برای متغیرهای کیفی و شاخص‌های مرکزی میانگین و انحراف معیار (برای متغیرهای کمی نرمال) و میانه و دامنه میان چارکی (برای متغیرهای کمی غیرنرمال) بود. قبل از انجام تحلیل‌های آماری ابتدا نرمال بودن توزیع متغیرهای کمی با استفاده از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف ارزیابی شد. جهت مقایسه میانگین متغیرهای کمی در دو گروه در صورت نرمال بودن توزیع متغیرها از آزمون پارامتری T مستقل و در صورت غیر نرمال بودن توزیع متغیرها جهت مقایسه میانه متغیرها از آزمون ناپارامتری من-وینتی استفاده شد. همچنین جهت بررسی شدت و جهت ارتباط بین متغیرهای کمی نرمال (غیرنرمال) از ضریب همبستگی پیرسون (اسپیرمن) استفاده گردید. تمامی آزمون‌ها در نرم افزار SPSS نسخه ۱۶ و در سطح معنی داری ۰/۰۵ انجام گردید.

### نتایج

سی و شش نفر از دستیاران طب اورژانس دانشگاه علوم پزشکی مشهد در این مطالعه شرکت کردند. میانگین سن افراد شرکت کننده در مطالعه  $۶/۵۷ \pm ۳۴/۵۶$  سال و سابقه کار این افراد

جمع آوری اطلاعات پس از کسب مجوزهای لازم از دانشگاه انجام شد و مشخصات کامل پژوهشگر در اختیار شرکت کنندگان قرار داده شد. این پژوهش توسط کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی مشهد تایید شده است.

اطلاعات زمینه‌ای بیماران شامل سن، جنس، سال ورود به دستیاری، و سابقه کار افراد توسط پرسشنامه جمع آوری شد. یافته‌های این مطالعه با استفاده از آزمون ۳۰ سوالی و ۵ گزینه‌ای جمع آوری شد. پرسشنامه‌ها پیش از شروع جلسه‌ای که تمام دستیاران طب اورژانس حضور داشتند توسط مجری طرح بین افراد توزیع شده و توضیحات لازم در مورد هدف انجام طرح و نحوه پر کردن پرسشنامه ارائه شد. مدت زمان تکمیل پرسشنامه ۲۰ دقیقه در نظر گرفته شد. پرسشنامه مورد استفاده به روش پانل تخصصی توسط اساتید گروه پزشکی قانونی، مسمومین و طب اورژانس تهیه شده است. هر سوال ۵ گزینه داشته و شامل یک جواب درست بود. همچنین یکی از گزینه‌های سوال "نمیدانم" بود. سوالات طراحی شده به تفکیک موضوع به این ترتیب بود:

۱. دو سوال مربوط به فرم رضایت آگاهانه و قوانین ترخیص با رضایت شخصی
۲. چهار سوال مربوط به فرم دستور صدور جواز دفن و گواهی فوت
۳. سه سوال مربوط به نحوه کسب رضایت از خانواده بیماران دچار کاهش هوشیاری، قوانین احیا و اتانازی در بیماران
۴. یازده سوال مربوط به فرم دیه‌ها و قصور پزشکی و بیمه‌های مسئولیت حرفه‌ای
۵. یک سوال مربوط به نحوه رویکرد به بیماران الکلی و مواد مخدر
۶. پنج سوال مربوط به فرم‌های مستند سازی و پرونده نویسی
۷. سه سوال مربوط به نحوه برخورد با مصدومان مورد تجاوز و ضرب و جرح‌های جنایی، کودک آزاری، سالمند آزاری و همسر آزاری

ساختار آزمون از نظر شاخص‌های میلن توسط اعضاء هیات علمی گروه‌های ذکر شده و نیز گروه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد بررسی شده است. پس از بررسی‌های فوق روایی آزمون با تطابق آنها با اهداف این دوره و نیز توسط

۵/۷۹ ± ۵/۶۲ سال بود. سایر یافته‌های زمینه‌ای شرکت کنندگان در جدول ۱ قابل مشاهده است.

**جدول ۱- یافته‌های زمینه‌ای شرکت کنندگان در مطالعه**

متغیر	زیر گروه	فراوانی (درصد)
جنسیت	مرد	۱۲ (۵۲,۲۰)
فراوانی (درصد)	زن	۱۱ (۴۷,۸۰)
سال دستیاری	۱	۹ (۳۹,۱۰)
	۲	۷ (۳۰,۴۰)
	۳	۷ (۳۰,۴۰)
اخذ مدرک پزشکی عمومی	۹۲	۶ (۲۶,۱۰)
	۹۳	۴ (۱۷,۴۰)
	۹۴	۴ (۱۷,۴۰)
	سایر	۹ (۳۰,۴۰)

بیشترین درصد پاسخگویی درست ۶۷٪ و کمترین پاسخگویی ۱۰٪ بود. میانگین درصد پاسخ‌های صحیح به سوالات ۱۱ ± ۳۸ درصد بود. آگاهی دستیاران در مورد جنبه‌های مختلف پزشکی قانونی از بیشترین به کمترین درصد عبارت است از: نحوه رویکرد به بیماران الکلی و مواد مخدر (۴۸ ± ۶۵)، فرم رضایت آگاهانه (۴۴ ± ۵۷)، نحوه کسب رضایت از خانواده بیماران دچار کاهش هوشیاری، قوانین احیا و اتانازی در بیماران (۳۰ ± ۵۶)، نحوه برخورد با مصدومان مورد تجاوز و ضرب و جرح‌های جنایی، کودک آزاری، سالمند آزاری و همسرازاری (۱۸ ± ۴۷)، مستند سازی و پرونده نویسی (۱۹ ± ۴۰)، دیه‌ها و قصور پزشکی و جواز دفن و گواهی فوت (۲۲ ± ۲۸) (جدول ۲).

**جدول ۲- میزان آگاهی دستیاران طب اورژانس درباره مباحث مختلف پزشکی قانونی**

متغیر	حداقل	حداکثر	انحراف معیار ± میانگین
میزان آگاهی از فرم رضایت آگاهانه و قوانین ترخیص با رضایت شخصی	۰	۱۰۰	۴۴ ± ۵۷
میزان آگاهی از فرم دستور صدور جواز دفن و گواهی فوت	۰	۷۵	۲۲ ± ۲۸
میزان آگاهی از نحوه کسب رضایت از خانواده بیماران دچار کاهش هوشیاری، قوانین احیا و اتانازی در بیماران	۰	۱۰۰	۳۰ ± ۵۶
میزان آگاهی از فرم دیه‌ها و قصور پزشکی و بیمه‌های مسئولیت حرفه ای	۰	۷۵	۱۹ ± ۳۳
میزان آگاهی از نحوه رویکرد به بیماران الکلی و مواد مخدر	۰	۱۰۰	۴۸ ± ۶۵
میزان آگاهی از فرم‌های مستند سازی و پرونده نویسی	۰	۸۰	۱۹ ± ۴۰
میزان آگاهی از نحوه برخورد با مصدومان مورد تجاوز و ضرب و جرح‌های جنایی، کودک آزاری، سالمند آزاری و همسرازاری	۰	۶۷	۱۸ ± ۴۷

نتایج حاصل از ضریب همبستگی اسپیرمن نشان داد که ارتباط مستقیم و معناداری بین سن و میزان آگاهی کلی وجود دارد (p=۰/۰۳, r=۰/۵۴). ولی بین میزان آگاهی کلی و سابقه کار ارتباط معناداری وجود نداشت (p=۰/۰۷, r=۰/۵۱). در نهایت نتایج ما نشان داد که سن و سابقه کار ارتباط معناداری با آگاهی در مورد هیچ یک از مباحث پزشکی قانونی ندارد (جدول ۳).

**جدول ۱- ارتباط بین سن و سابقه کار دستیاران طب اورژانس با مباحث مختلف پزشکی قانونی**

متغیر	سابقه کار	سن
میزان آگاهی از فرم رضایت آگاهانه و قوانین ترخیص با رضایت شخصی	r= -۰/۲۲	r= -۰/۱۷
	P=۰/۳۶	P=۰/۴۵
میزان آگاهی از فرم دستور صدور جواز دفن و گواهی فوت	r= -۰/۱۳	r= -۰/۰۷
	P=۰/۵۹	P=۰/۷۷
میزان آگاهی از نحوه کسب رضایت از خانواده بیماران دچار کاهش هوشیاری، قوانین احیا و اتانازی در بیماران	r= -۰/۰۵	r= ۰/۱۰
	P=۰/۸۱	P=۰/۶۶
میزان آگاهی از فرم دیه‌ها و قصور پزشکی و بیمه‌های مسئولیت حرفه ای	r= -۰/۰۱	r= -۰/۱۸
	P=۰/۹۶	P=۰/۴۵

$r = -0.11$        $r = -0.11$

$P = 0.61$        $P = 0.62$

$r = -0.37$        $r = -0.46$

$P = 0.10$        $P = 0.05$

$r = 0.05$        $r = 0.08$

$P = 0.79$        $P = 0.74$

میزان آگاهی از نحوه رویکرد به بیماران الکی و مواد مخدر

میزان آگاهی از فرم‌های مستند سازی و پرونده نویسی

میزان آگاهی از نحوه برخورد با مصدومان مورد تجاوز و ضرب و جرحهای جنایی، کودک ازاری، سالمند ازاری و

همسرازاری

## بحث

آگاهی از قوانین جزایی و احکام پزشکی قانونی مرتبط با طب اورژانس، برای دانشجویان این گروه‌ها از اهمیت بالایی برخوردار است. در بسیاری موارد افراد به دلیل ناآگاهی و یا اطلاعات نادرستی که پیرامون شرح وظایف شغلی خود دارند وارد عرصه‌های درمانی می‌شوند که خارج از محدوده‌ی شغلی آنها است که به طبع وقتی فرد خارج از عرصه‌ی عملکردی خود اقدامی می‌نماید به دلیل علم و تجربه‌ی ناکافی، دچار خطا می‌شود. نتیجه‌ی این خطاها وارد کردن صدمات جسمی و روحی به بیمار می‌باشد علاوه بر آن زندگی شغلی فرد درمانگر را نیز متاثر می‌سازد. اعتماد بیماران به وی کم می‌شود و از طرفی اعتماد به نفس فرد نیز به دلیل ترس از بروز مجدد خطا، کاهش می‌یابد. این مساله به خصوص در حیطه‌ی طب اورژانس که شاغلین آن با حیات و سلامتی دو نفر سر و کار دارند، از اهمیت بالاتری برخوردار است. همچنین گاهی مجازات خطاها، مستلزم پرداخت جریمه‌های نقدی سنگینی است که این مساله نیز می‌تواند آینده‌ی شغلی پزشکان و پیراپزشکان را تحت الشعاع قرار دهد.

برای به حداقل رساندن بروز خطاهایی که ناشی از فقدان آگاهی و یا آگاهی ناکافی شاغلین بهداشتی است بهترین راه حل شناسایی نیازهای دانشی اصلی آنها، تعیین میزان آگاهی و نقاط ضعف و قوت آنها جهت برنامه‌ریزی برای ارتقاء دانش و عملکرد پزشکان و پیراپزشکان می‌باشد.

نتایج مطالعه ما نشان داد که دانشجویان شرکت کننده در این مطالعه به طور میانگین به 38٪ از سوالات پاسخ صحیح داده بودند. بنظر می‌رسد میزان آگاهی دستیاران طب اورژانس از مباحث پزشکی قانونی به طرز قابل توجهی پایین می‌باشد. علی‌رغم اینکه انتظار می‌رود دانشجویان طب اورژانس نسبت به سایر

دستیاران دانش بیشتری در مورد پزشکی قانونی داشته باشند، چرا که این دستیاران نسبت به سایر افراد بیشتر در موقعیت‌هایی قرار می‌گیرند که نیاز به آگاهی در مورد جنبه‌های قانونی اقدامات پزشکی وجود دارد.

با این وجود میزان آگاهی افراد شرکت کننده در مطالعه ما مشابه با مطالعات مشابه و در پاره‌ای از موارد از سایر مطالعات بیشتر می‌باشد. در پژوهشی که در سال 1390 قادی پاشا و همکارانش جهت بررسی میزان آگاهی متخصصان زنان و زایمان و ماماها شهر یزد از قوانین و مقررات سقط درمانی قانونی و سقط جنایی انجام دادند، اکثریت واحدهای پژوهش (39/57٪) آگاهی متوسطی نسبت به موضوع پژوهش داشتند (11).

در یک بررسی دیگر که در سال 2013 بر روی آگاهی دستیاران و اینترن‌ها نسبت به مباحث پزشکی قانونی در هند انجام شد 300 دانشجوی مورد بررسی قرار گرفتند. از شرکت کنندگان خواسته شد پرسشنامه‌هایی با موضوعات قوانین پزشکی، مستندسازی مدارک پزشکی، اخلاق پزشکی، رضایت آگاهانه و قصور پزشکی را جواب دهند. نتایج این بررسی نشان داد که میزان پاسخ دهی اینترن‌ها 70٪، رزیدنت سال اول 44/9٪، رزیدنت سال دو 56٪ و رزیدنت سال سوم 60/4٪ بود. نتایج این بررسی نشان داد که اگرچه میزان آگاهی دانشجویان در حد مناسبی قرار دارد با این وجود در زمینه‌هایی مانند مستندسازی مدارک پزشکی و قصور پزشکی ضعف دارند (7). همانطور که مشاهده می‌شود دانش افراد شرکت کننده در این مطالعه نسبت به دانشجویانی که ما بررسی کردیم نسبت به پزشکی قانونی بیشتر است.

در مطالعه ما کمترین میزان آگاهی در مورد مستندسازی مدارک پزشکی، مباحث مربوط به قصور پزشکی، جواز دفن و گواهی فوت بود. این یافته در راستای سایر مطالعات انجام شده می‌باشد.

سال‌های پایین‌تر آگاهی بیشتری در مورد مستندسازی مدارک پزشکی دارند.

با توجه به آگاهی و عملکرد ضعیف اکثریت جامعه آماری، بررسی و ارزیابی فرایند آموزش بالینی دانشجویان و دستیاران پزشکی در بخش‌های سرپایی و بستری در سطح بیمارستان‌های آموزشی لازم و ضروری به نظر می‌رسد. از جمله می‌توان به هماهنگی بین دروس تئوری و عملی، تأکید بر جنبه‌های قانونی پزشکی، بررسی کمی و کیفی گزارش صبحگاهی، بررسی شیوه آموزشی و آموزش مهارت عملی اشاره نمود (۱۰).

طرح Mentorship که در برخی از دانشگاه‌های اروپا انجام می‌شود می‌تواند راهکار مناسبی برای آموزش به برخی دستیاران باشد. در این طرح دانشجویان سال اول پزشکی توسط دانشجویان سال بالاتر سرپرستی می‌شوند. طبق مطالعه انجام شده در دانشگاه علوم پزشکی قزوین، با اجرای این طرح و نظر سنجی دانشجویان، نتایج نشان داد دانشجویان از این شیوه هدایت دانشجویی استقبال کردند و به مداومت آن تأکید داشتند (۱۱).

پیشنهاد می‌شود مطالعات آینده بر روی تاثیر برگزاری دوره‌های آموزشی پزشکی قانونی بر روی میزان آگاهی دستیاران پزشکی متمرکز شوند. همچنین مقایسه سطح آگاهی دستیاران رشته‌های تخصصی مختلف در مورد مباحث پزشکی قانونی می‌تواند از اهداف مطالعات آینده باشد.

### نتیجه گیری

این مطالعه تلاشی بود برای بررسی سطح آگاهی دستیاران در مورد مباحث پزشکی قانونی. نتایج بررسی ما نشان داد که میزان آگاهی دستیاران در مورد پزشکی قانونی در سطح مطلوبی قرار ندارد. میزان آگاهی دانشجویان از مباحث از بیشترین به کمترین عبارت بود از: نحوه رویکرد به بیماران الکلی و مواد مخدر، فرم رضایت آگاهانه، نحوه کسب رضایت از خانواده بیماران دچار کاهش هوشیاری، قوانین احیا و اتانازی در بیماران، نحوه برخورد با مصدومان مورد تجاوز و ضرب و جرح‌های جنایی، کودک‌آزاری، سالمند‌آزاری و همسرآزاری، مستندسازی و پرونده نویسی، دبه‌ها و قصور پزشکی و جواز دفن و گواهی

بررسی کاهویی و همکاران که به منظور ارزیابی آگاهی دانشجویان پزشکی نسبت به مستندسازی مدارک پزشکی انجام شد از بین ۱۳۴ اینترنت و دستیار پزشکی ۴۰٪ دستیاران از جنبه‌های قانونی مستندسازی اطلاع داشتند. Dhanunjaya و همکاران (۸) در سال ۲۰۰۴ به بررسی توانایی دستیاران در تکمیل گواهی فوت پرداختند. ۵۹۰ دستیار مورد مطالعه قرار گرفتند و از آنها خواسته شد تا گواهی فوت و علت مرگ موارد مرگ داخل بیمارستانی که به علت عفونت ادراری فوت شده بودند را تنظیم کنند. تنها ۲۳٪ از افراد شرکت کننده عملکرد قابل قبول در تکمیل گواهی‌های فوت داشتند.

در بررسی ارتباط بین مباحث پزشکی قانونی با سابقه کار نشان داده شد که هرچه سابقه کار افراد بیشتر باشد آگاهی در مورد مستندسازی مدارک پزشکی کمتر می‌باشد. این یافته بر خلاف انتظار ما بود. چرا که با افزایش تجربه دستیاران طبعا آگاهی آنها در مورد مستندسازی می‌بایست افزایش پیدا کند. شاید این یافته به علت فراموش کردن مطالب در بین دستیاران سال بالاتر باشد. با توجه به این نتایج بنظر می‌رسد برگزاری کلاس‌های باز آموزشی برای دستیاران سال‌های بالاتر الزامی باشد. اگرچه این یافته غیر منطقی می‌باشد با این وجود سایر مطالعاتی که در ایران انجام شده است نتایج ما را تایید می‌کند. در بررسی کاهویی و همکاران یافته‌ها نشان داد که اینترنت‌ها نسبت به دستیاران آگاهی بیشتری در مورد مستندسازی مدارک پزشکی داشتند.

نویسندگان پیشنهاد کردند که این یافته احتمالاً به خاطر حجم زیاد کارهای محول شده در بخش‌های سرپایی و بستری به آنان باشد که سبب شده به مرور زمان این گونه اطلاعات را به فراموشی بسپارند. در مقابل بررسی‌هایی که در خارج از ایران انجام شده است خلاف این موضوع را نشان داده است. یک بررسی در سال ۲۰۱۴ در هند بر روی ۱۲۳ دانشجوی پزشکی نشان داد که افرادی که بین ۶-۱۰ سال سابقه کار دارند به طور معناداری بیشتر از افرادی که ۰-۵ سال سابقه کار دارند در مورد مباحث پزشکی قانونی آگاهی دارند (۹). به همین طریق Jasuma و همکاران (۷) در یک بررسی دیگر در سال ۲۰۱۳ نشان دادند که رزیدنت‌های سال سوم نسبت به رزیدنت‌های

آگاهی نامناسب دانشجویان در مورد این مباحث می تواند پیامدهای ناخوشایندی در درجه اول برای خود پزشک و در نهایت برای جامعه پزشکی در بر داشته باشد.

فوت. نتایج این مطالعه می تواند مورد توجه مسئولین آموزشی دانشگاه ها برای برطرف کردن نیازهای آموزشی دانشجویان قرار بگیرد. با توجه به مباحث مطرح شده لزوم برگزاری دوره های باز آموزشی پزشکی قانونی ضروری بنظر می رسد، چرا که

## References

1. Madadin M, Al-Saif DM, Khamis AH, Taha AZ, Kharoshah MA, Alsayyah A, et al. Undergraduate teaching of forensic medicine in Saudi Arabia. *Medicine, Science and the Law*. 2016;56(3):163-6.
2. Madea B, Saukko P. Future in forensic medicine as an academic discipline—focussing on research. *Forensic science international*. 2007;165(2):87-91.
3. González L, Inzunza J, Bustos L, Vallejos C, Gutiérrez R. [Training and research in forensic medicine: present situation and future challenges for medical schools in Chile]. *Revista medica de Chile*. 2005;133(7):805-12.
4. Rao GV, Hari N. Medico-legal knowledge assessment of interns and post graduate students in a medical institution.
5. Kahouei m, Sadoughi f, Askari Majd Abadi ha-d. Medical assistants and students' knowledge and practice rate of Semnan Medical Sciences University regarding documentation of cares provided to patient from medicolegal aspect. *Iranian Journal of Forensic Medicine*. 2007;13(2):92-7.
6. Azimi N, Tadayon Najafabadi M, Ziaghani S, Kiani M. Knowledge of students of medical science schools about retributive legal midwifery in field of medicine, Ahvaz Jundishapur University in 2013. *Iranian Journal of Forensic Medicine*. 2014;19(2):313-9.
7. Rai JJ, Acharya RV, Dave D. Knowledge and Awareness among interns and residents about medical law and negligence in a medical college in Vadodara—A Questionnaire Study. *Journal of Dental and Medical Sciences*. 2013;3(4):32-8.
8. Lakkireddy DR, Gowda MS, Murray CW, Basarakodu KR, Vacek JL. Death certificate completion: how well are physicians trained and are cardiovascular causes overstated? *The American journal of medicine*. 2004;117(7):492-8.
9. Haripriya A, Haripriya V. Knowledge about medical law and its negligence among doctors: A cross-sectional study. *Int J Sci Res Publ*. 2014;4(5):1-3.
10. Mousavi S, Bazargan A, Malek F, Malek M, Babaei M, Ghahremanfard F, et al. Self evaluation for quality improvement in department of internal medicine of Semnan university of medical sciences. *koomesh Journal*. 2000;1(2):11-8.
11. Asef Zadeh S, Javadi S. The results of the mentorship program for junior medical students in Ghazvin university of medical sciences. *Journal of faculty of medicine*. 2002.

*Original Article***Assessment of knowledge of emergency medicine residents in Mashhad University of Medical Sciences about forensic issues**

Received: 27/09/2019 - Accepted: 09/11/2019

Alireza Ghasemi Tousi<sup>1</sup>  
Hossein Karimi Monaghi<sup>1</sup> Medical Toxicology Research Center, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran<sup>2</sup> Professor, Nursing and Midwifery Care Research Center, Department of Medical Surgical Nursing, School of Nursing and Midwifery, & Department of Medical Education, School of Medicine, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran

\* Mashhad School of Nursing and Midwifery, Mashhad, Iran

Tel: +985138004435  
Email: karimih@mums.ac.ir**Abstract****Introduction:** regarding the increasing population of Iran and improved health indexes the medico-legal cases are increasing. Today, knowledge and awareness about forensic medicine are of utmost importance for medical students. Therefore, the aim of this study was to evaluate the knowledge of emergency medicine students about different aspects of forensic medicine.**Materials and Methods:** This cross-sectional study was carried out among 36 emergency medicine students in governmental hospitals of Mashhad, Iran. Demographic data including age, sex, years of residency and years of experience as a general physician were recorded. Participants' knowledge was assessed using a 30-item questionnaire. Data were analyzed using SPSS.16**Results:** Our results showed that the mean of correct answers was 38±11 percent. The topic with the highest knowledge among residents was Approach to alcohol and drug abuse (65±48) and the lowest knowledge was about neglectance and death certificate (28±22). We found a direct and significant correlation between the age and knowledge about the forensic medicine ( $p<0.05$ ,  $r=0.54$ ). However, no significant correlation was found between the experience and knowledge about the forensic medicine.**Conclusion:** the results suggest that emergency medicine residents' knowledge about different topics of forensic medicine is relatively low. According to our research, it seems mandatory to educate forensic medicine to Emergency medicine residents.**Key words:** forensic medicine, knowledge, emergency medicine residents.**Acknowledgement:** There is no conflict of interest.